

Maria skolgata 83
118 53 Stockholm
Telefon 08 50 65 50 00
info@konstnarsnamnden.se
www.konstnarsnamnden.se

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 2010-06-03

Dnr 14-50/2010
Ert dnr Ku2010/292/KV

YTTRANDE

Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet SOU 2010:11

Konstnärdsnämnden har till uppgift att besluta om statliga bidrag och ersättningar till enskilda konstnärer inom konstområdena bild, form, musik, teater, dans och film. Myndigheten ska hålla sig underrättad om konstnärers ekonomiska och sociala förhållanden samt löpande bevaka trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet. Myndigheten ska i sin verksamhet integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv samt ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete.

Allmänt

Den föreslagna reformen att förändra beslutsgången för statliga medel till regional kulturverksamhet innebär en genomgripande förändring av den nationella kulturpolitiken.

Konstnärdsnämnden var kritisk till förslaget om en regionreform i sitt yttrande över Kulturutredningen. Nämndens huvudinvändning var att förslaget inte nog beaktade armlängdavsståndsprincipen och därmed konstnärlig kompetens i besluten. Vidare ansåg nämnden att de regionala institutionernas frihet/autonomi inte säkerställdes samt att förslaget tycktes öka administrationen i framförallt regionerna.

Nämnden konstaterar att den nya utredningen lägger stor vikt vid att armlängdavsståndsprincipen fortsatt skall gälla vid fördelning av statliga medel. I stort förhåller sig nämnden fortsatt tveksam till reformen men ser också att om beslutet väl tas så vill nämnden aktivt medverka till att konstnärernas villkor beaktas i processen och att den samtida konsten i alla dess uttrycksformer stärks i hela landet.

Det blir Kulturrådets sak att tillsammans med sina samverkansmyndigheter se till att de regionala kulturplanerna omfattar och beskriver verksamheter som är av nationellt intresse och som därmed skall erhålla det kommande statliga regionala stödet. Det troliga är dock att kulturplanerna kommer att omfatta

hela regionens konst- och kultursatsningar och på så sätt även omfatta och tydliggöra regionens lokala konstnärspolitiska satsningar. Om regionaliseringsreformen kan leda till detta tror Konstnärsnämnden att reformen har förutsättning att förbättra konstnärernas villkor men det är då mycket viktigt att utredningens goda ambitioner verkliggen genomförs.

Konstnärernas villkor och konstnärspolitiken

Utredaren väljer att använda ordet kulturskaparna för att beteckna bl.a. konstnärerna. Konstnärsnämnden väljer att använda ordet konstnärer för att tydliggöra de professionella konstnärerna och deras villkor och konstnärspolitiken. Ordet kulturskaparna används nedan enbart för att citera utredningen.

Konstnärspolitiken har i stort varit en fråga för den statliga kulturpolitiken. Utredningens förslag till målsättningar för regionaliseringsreformen samt förslag på process gör att konstnärernas villkor på ett helt nytt sätt fokuseras regionalt.

Den statliga konstnärspolitiken omfattar ett direkt stöd till enskilda konstnärer genom stipendie- och bidragsgivning som inte kommer att föras in i den regionala fördelningen men politiken omfattar mer än så inom ramen för bevakningen av konstnärernas ekonomiska och sociala villkor och via stöd till organisationer och institutioner som i sin tur stödjer/ersätter/anställer den enskilda konstnären. De enskilda konstnärerna finns naturligtvis i hela konst- och kulturområdet vare sig de arbetar som egenföretagare med uppdrag inom privat och/eller offentlig sektor eller som frilansande arbetstagare eller visstidsanställda vid en institution eller fri grupp. I stort är konstnärspolitikens mål att konstnärer skall ha skäligen förutsättningar och villkor för att kunna arbeta och förmedla sin konst. Detta kan naturligtvis inte enbart vara en målsättning för staten.

Tidsplanen för reformens genomförande

Konstnärsnämnden vill påpeka problematiken med det mycket hastiga genomförandet av de första delarna av regionreformen. Att genomföra reformen med de största regionerna innan processen fått utarbetas måste anses som betänkligt. Nämnden kan se förslaget ambitioner att nå långt utöver det som tidigare uppnåtts med de avtal som gjorts bl.a. med Västra Götaland och kulturpåsen till Skåne. Ett nytt sätt att föra dialog runt innehållet i kulturplanerna regionalt, en ny samverkan på det statliga planet men även att kulturplanerna delvis skall omfatta mer och verka för förnyelse. I realiteten arbetar redan Kulturrådet med en reform som inte ens remisstiden gått ut på och de utpekade första regionerna har redan i princip utarbetat sina kulturplaner. Detta har gjorts innan några parter att föra dialog med från civilsamhället och konstnärerna har hunnit formas.

Yttrandet följer nedan betänkandets rubriksättning.

4 Utgångspunkter för statens framtida stöd till regional kulturverksamhet

Konstnärsnämnden instämmer i utredningens målsättning för statens stöd till regional kulturverksamhet att befolkningen i hela landet skall ha möjlighet att ta del av ett varierat kulturutbud präglat av förnyelse och kvalitet.

Betänkandet lyfter sedan som delmål fram en utveckling av den kulturella infrastrukturen, främjandet av en regional mångfald samt möjligheterna för kulturskapare i hela landet att arbeta och utveckla sitt konstnärskap.

Om denna omfattande förflyttning av makt över de statliga medlen skall flyttas till regionen, som ju för övrigt förfogar över mycket stora egna kulturmedel, är det av yttersta vikt att, som utredningen formulerar det, riksdagens och regeringens övergripande prioriteringar eller principer ska vara styrande för användningen och fördelningen av de statliga medlen till regional kulturverksamhet. Dessa överväganden och principer sammanfaller ofta med de regionala intressena men i fall av konflikt skall staten styra över de statliga medlen.

Utredningen slår fast att principen om armlängds avstånd skall tillämpas gällande konstnärliga beslut vilket Konstnärsnämnden inte nog kan understryka vikten av. Armlängdsavstånd och sakkunnighet bland bedömarna bör tillämpas i alla beslut. Att ha en sakkunnig referensgrupp men sen överlämna till politiker att besluta i konstnärliga frågor är inte en godtagbar ordning. Det är den ordningen som idag är vanlig inom kommuner och landsting. De statliga myndigheterna tillämpar armlängds avstånd och beslut fattas och/eller bereds ibland av en av regeringen utsedd styrelse, en inom myndigheten tillsatt arbetsgrupp av utomstående experter men även av sakkunniga tjänstemän. En vanlig ordning vid Statens Kulturråd är att en sakkunnig referensgrupp bereder ärendet som sedan beslutas av generaldirektören. Fördelningen av medel till de regionala institutionerna sker på Kulturrådet genom att frågan bereds av kansliet och beslutas av styrelsen. Konstnärsnämnden instämmer i utredningens mening att den politiska nivån skall ange de ekonomiska och juridiska ramarna gällande fördelning av medel samt dra upp riktlinjerna för kulturpolitiken.

5 En ny modell för kultursamverkan

5.1 Kultursamverksansmodellen

Konstnärsnämnden ställer sig i stort bakom förslaget till ny modell för kultursamverkan så som det är formulerat i betänkandet.

Om regionerna skall mötas av ett tydligt organ från statens sida är det viktigt att Statens Kulturråd får mandatet att besluta om medlen samt utfärda föreskrifter och även att myndigheten tillförs nog med resurser för att genomföra reformen med former för uppföljning och återrapportering. Nämnden anser även att sammansättningen av Kulturrådets styrelse bör ses över i förhållande till det nya uppdraget.

5.1.2 Regionala kulturplaner och beslut om medelstillelning

Kulturplanernas innehåll

Förslaget föreslår vad kulturplanerna bör innehålla i detalj men även i målsättningar. Nämnden vill lägga till att kulturplanerna naturligtvis även skall visa hur regionen arbetar för att uppnå de syften som utredningen själv satt upp för regionaliseringen. Förutom portalmeningen att ge befolkningen möjlighet att ta del av ett varierat kulturutbud präglad av förnyelse och kvalitet skall kulturplanerna även syfta till att:

- utveckla den kulturella infrastrukturen
- främja en regional mångfald
- ge möjlighet för kulturskapare i hela landet att arbeta och utveckla sitt konstnärskap

5.1.3 Samverkan mellan statliga myndigheter

Konstnärsnämnden instämmer i förslaget att ett samverkansråd mellan berörda statliga myndigheter skall inrättas av Kulturrådet. Samverkansrådets formella möjlighet till påverkan av beslut gällande kulturplaner och medelstillelning bör enligt nämnden formaliseras något mer än att bara bistå Kulturrådet med sakkunskap. Detta kan göras genom formuleringar som att Kulturrådets styrelse skall beakta samverkansrådets mening vid beslut och att rådets möten protokollförs och görs offentliga.

5.2.1 Ett nytt gemensamt anslag för statsbidrag till regional kulturverksamhet

Konstnärsnämnden instämmer i förslaget att ett nytt gemensamt anslag inrättas innehållande de delar som utredningen föreslår.

Nämnden menar även att de medel som avser "samarbete med tonsättare" fortsatt skall fördelas nationellt. Konstnärsnämnden skulle dock i framtiden vilja se en linje där statens medel inte kompenserar institutioner för att de undantar beställningsmedel och arvoden till samtida komponister inom sina ordinarie budgetar. Den här typen av stöd för att påverka något som vid en viss tidpunkt brister bör göras under en kortare period för att uppmuntra till en förändring. I kontinuerlig form försvårar stödet att komponisterna blir en självklar del av den institutionellt producerade musiken. Att arvoden till komponister och beställningsverksamhet ingår i en offentligt stödd musikinstitutionens kärnverksamhet bör vara en självklarhet, inte ett undantag på samma sätt som att budgeten omfattar lön till musiker. Däremot är Konstnärsnämnden för ett kontinuerligt stöd till fria grupperns samarbete med komponister.

5.2.3 Bidrag till biblioteksverksamhet

Konstnärsnämnden kan inte se att utredningens argument för att separera ut stödet till regional biblioteksverksamhet och att Kungliga biblioteket skall fördela medlen är nog tydliga för att kunna instämma i en sådan särordning. Nämnden ser vikten av att biblioteken fortsatt tydligt har en kulturpolitisk förankring och bör ha en framträdande roll i de regionala kulturplanerna.

Kulturrådet har stor kompetens gällande biblioteksverksamhet och bör med hjälp av KB i samverkansrådet kunna fatta sakkunniga beslut i frågan.

5.2.4 Stöd till tidsbegränsade insatser

Nämnden instämmer i förslaget att utvecklingsmedel för regionala och lokala kulturinstitutioner fortsatt skall beslutas på statlig nivå. Däremot ser inte nämnden att det nu finns skäl att diskutera att dessa medel i framtiden skall ingå i de regionala fördelningarna.

6 Modellens genomförande

Samverkan med civilsamhälle och kulturskapare

Konstnärernas nämnden instämmer i förslaget att en dialog om kulturplanernas innehåll skall föras regionalt med civilsamhället och konstnärerna. Nämnden anser att denna dialog inte bör sammanföras utan att dialogen med civilsamhället och konstnärerna bör föras i två olika forum. I direktiven till utredningen säger regeringen att ”*utredaren skall föreslå hur kulturskapares organisationer och andra ideella organisationer på lämpligt sätt kan bli delaktiga i den process som leder till en överenskommelse*”¹. Utredningen har inte lämnat ett sådant förslag vilket gjort att den här delen i den nu mycket snabba första processen kommit på efterkälken. KLYS har nu själva utarbetat ett förslag som presenteras skriftligen i månadsskiftet maj/juni och enligt nämndens mening bör detta förslag nogsamt beaktas av regeringen för att säkerställa dialogen med konstnärerna.

7 Uppföljning, utvärdering och analys

Konstnärernas nämnden instämmer i vikten av uppföljning, utvärdering och analys av regionreformen. Det är av stor vikt att den information som Kulturrådet hittills tagit in från regionala institutioner inte stannar upp på regional nivå utan fortsatt kan sammanställas nationellt.

Nämnden anser att det är svårt att bedöma förslagen i kapitlet när den föreslagna analysmyndigheten inte ens finns formulerad, dvs. det är svårt att ta ställning till vad den nya myndigheten respektive Kulturrådet och andra myndigheter skall ansvara för när gränsdragningarna är så otydliga.

Avslutning

Beslut i detta ärende har fattats av Konstnärernas nämndens styrelse, ordförande Ingrid Elam, vice ordförande Håkan Rehnberg, Christina Eriksson Fredriksson, Anders Forsman, Niklas Hjulström, Lotta Lekvall, Efva Lilja, Ida Lundén, Göran Malmgren, Johan Bengt-Påhlsson och Jannike Åhlund den 25 maj 2010. Föredragande tjänsteman har varit kanslichef Ann Larsson.

¹ Dir. 2009:97

Ingrid Elam
Styrelseordförande

Ann Larsson
Kanslichef